

Культурні зразки як фактори розвитку життєвої компетентності особистості

Сучасні соціально-психологічні дослідження фокусуються на розумінні соціокультурних модусів як факторів, що формують життєву компетентність. Ці модуси включають характеристики політичної та економічної ситуації у світі та соціальні запити на розвиток особистісної компетентності щодо адаптації до змін. Згідно з принципами постнекласичної раціональності, соціальна реальність розглядається як дискурсивна, а її основні комунікації – як різномірні дискурсивні практики. У цьому контексті соціокультурний простір виступає як система значень, що відтворюється культурою та інтерпретується особистістю в процесі розвитку життєвої компетентності.

Тексти культури генерують семіотичні та комунікативні ресурси, які асимілюються особистістю, дозволяючи осмислювати життєвий досвід через призму культурних зразків, що транслуються в численних соціальних контекстах.

1. Виховання та освіта. Культурні норми і цінності, що відтворюються через освіту, впливають на розвиток життєвих переконань, навичок, патернів особистості. До ключових культурних зразків тут доцільно віднести:

- самостійність і ініціативність. Так, у багатьох західних культурах часто підкреслюється значення самостійності, яка включає вміння продуктивно приймати рішення і брати відповідальність за наслідки власних дій та вчинків.

- співпрацю і колективізм. У деяких азійських та інших «колективістських» культурах акцент робиться на важливості групової гармонії та співпраці, що розвиває вміння працювати в команді.

В школах, де акцентується увага на значенні критичного мислення, самостійності та креативності, учні краще підготовлені до продуктивного розв'язання життєвих завдань.

2. Сімейні цінності та традиції. Сім'я часто є першим місцем, де формуються основні життєві навички. Культурні зразки, такі як способи вирішення конфліктів, комунікації, виховання дітей та ставлення до старших, мають значний вплив на розвиток особистості. Серед поширених культурних зразків доцільно виокремити:

- повагу до старших. Так, у більшості східних культур велике значення має повага до старших, що вчить молодше покоління патерналістським відносинам та соціальному порядку.

- трансмісію знань та цінностей. Кожний тип культури має свої унікальні способи передачі досвіду (знань, цінностей, традицій тощо) та важливих життєвих прецедентів через ритуали, обряди та повсякденні практики.

3. *Медіа та література.* Культурне зображення в медіа і літературі може формувати уявлення про те, як «правильно» діяти в суспільстві, показувати моделі поведінки та варіанти вирішення проблем. Основні культурні зразки тут представлені через:

- ролеві моделі (що транслюються через книги, фільми, телепрограми, соцмережі тощо), які демонструють, фіксують та стимулюють до прояву позитивні та негативні аспекти людської поведінки.

- моральні дилеми. Через художні тексти і медіа люди вчаться розрізняти «правильне» від «неправильного», стикаючись із моральними дилемами, з якими стикаються персонажі.

4. *Релігійні та духовні практики,* що зазвичай надають етичні орієнтири, які сприяють розвитку внутрішньої гармонії, стійкості та вмінню справлятися з викликами. До характерних культурних зразків доцільно віднести:

- етичні та моральні настанови. Так, більшість релігій мають сталі моделі правил та настанов, які формують етичну поведінку людини.

- практики медитації та рефлексії, що сприяють розвитку самоаналізу, самоконтролю та внутрішньої гармонії особистості.

5. *Професійні спільноти та організації* сприяють розвитку професійних та міжособистісних навичок, важливих для успішної кар'єри та соціальної інтеграції. Тут роль культурних зразків можуть виконувати:

- професійні стандарти та професійна етика, що, у свою чергу, сприяє розвитку відповідальності та чесності.

- мережеві зв'язки та наставництво. Професійні мережі і відносини наставництва допомагають розвивати кар'єрні можливості та навички міжособистісного спілкування.

Розуміння та інтеграція цих культурних зразків допомагають особистості продуктивно адаптуватися до мінливих реалій сьогодення. Кожен із вищезазначених аспектів культурного впливу сприяє формуванню комплексних знань і навичок, що постають важливими факторами розвитку життєвої компетентності особистості.

Література

1. **Гуцол, К.В.** (2023). Дискурсивні контексти формування життєвої компетентності української молоді під час війни. *Вісник Національного університету оборони України.* № 6 (76). С. 29-36. URL: <http://visnyk.nuou.org.ua/article/view/288842/284366>